

הלכות שבת סימן שלח

באר הגולה 368

ב טור דשכ אבי (ז) עליתי בקלי ממנו לך, אלא (ג) מכה בידו על הדלת (אגור ובי"ש בשם פסקי תוספות דעירובין): ב כיש מתיירים (ח) לומר לאינו יהודי לנגן בכלי שיר בחפזות: הגה ואפלו (ט) לומר לאינו יהודי (א) לתקן הכלי שיר שרי משום בבור סתם וכלה, (י) אבל בלאו הכי אסור (מודכי פרק משליח). ומיהו, בזמן הזה (יא) נהגו להקל משום שיהיבאר בסימן שאחר זה (ד) (יב) לענין טפוח ורקוד: ג [*] (יג) זוג המקשקש לשעות עשוי

באר היטב

דרך שיר וכמ"ש סימן שלח ס"ג. וז"ל יש"ש: כל משמיע קול שאינו כחן לשמחה בגון שקש המקשקש לבהכ"נ וכיוצא בזה מותר, עכ"ל. ואם נותנים מים בכלי מלא נקבים ומשיר לתוך כלי מתכות כדי שישמע קול נעים אסור דה"ל בכלי שיר, ולחולה מותר, ואם בטיף בתוך כדי שיקון הילין אפלו לבריאי שרי, ולא כ"י קצין כלי שיר, שאין עושה בנעימה ובנחת, וא"כ כ"ש הגי פצמונים שבהפרכת הלית בהו אסורא, שאין פנחו שישמעו בנעימה ובנחת, ועוד, פיון ולחולה שרי כ"ש לדרבנא, ועוד, דהאידנא יש להקל כמ"ש סימן שלח ס"ג בהג"ה, וכ"מ שש"ף מקל משום דלצורך מצוה היא שישמעו קדם ונקדמו, דהא לרמ"ג א"כ מותר לצורך מצוה כמ"ש סימן שלח, והש"ז ביר"ד סימן רפב וכן כ"א אסור וכתב דיש למחול בידים, ע"ש, אבל קבר נהגו להקל כמ"ש, ועוד, דאורו שפותח הפרכת לא קצקון לקלא כלל, מ"א, ע"ש: (ג) מכה, ויש מקומות שזקוק כלי אחר להכות בשבת: (ג) לתקן. עמ"א שהעלה דאסור לומר לתקן הכלי שיר אלא לומר לא"י שיעגן, ע"ש [וכ"ס] אליהו רבה ע"ד להחיר. ואיתא במתיר"ל שפעם א' גזר המושל שלא ינגנו בכלי שיר, ונצח להוליד סתם וכלה לעיר אחרת לפשות שם התחנה כדי לנגן בכלי שיר. והנדב"ז ח"א סימן קלב פתב שבארנו נהגו לאסור לומר לאינו יהודי לנגן, ומיהו אם בא האיני יהודי ונגן מעצמו אין מחזיק לו, ומדינא מותר לומר לו כע"ש שיעגן בשבת כיון דישקאל עצמו אינו אסור אלא משום גזרה. ואם יש להש' להענינה יש לפשות גזרה. ואם יש להש' להענינה יש לפשות גזרה. ואם יש להש' להענינה יש לפשות גזרה.

משנה ברורה

מלאכה דאורייתא ויבבאר הג"א פתב דנצח זו סברה פדעת המתיירין לעיל ברע"ו סעיף ב בכל מלאכה דאורייתא על-ידי אינו יהודי לצורך מצוה, ואס"פ לרד"ן דסוברין להקלה פדעת רב הפוסקים שאוסרין, גם בנה אסורין: (י) אבל בלאו הכי. רוצה לומר, (י) בשאר שמחה של מצוה, כגון בסעודת מילה או בשמחת-תורה, אסור אפלו לומר לאינו יהודי לנגן⁽¹⁾, אם לא שביאין מעצמן או שהכינו אותם מערב-שבת. ועין בשו"ת מהר"א חלק א סימן נט שאוסר לנגן במנים ונגב בשעת התפלה על-ידי אינו יהודי. ועין בשו"ת חתם-סופר חלק ששי סימן פו שהביא ראיות לאסור אף בחל לנגן בבית-הכנסת בשעת התפלה, ובפרט בשבת אין שום חסר: (יא) נהגו להקל. רוצה לומר, האמירה לנגן בשאר שמחה של מצוה, ובכבוש משמע דאסור כי אם בשמחה חתן וכלה⁽²⁾, ועין אליה רבה שם: (יב) לענין טפוח ורקוד. פרוש, (יג) פיון דמדינא יש אומרים דהוי לו למשיר לנגן בזמנו בכלי שיר, דאין אנו בקיאים בעשייתו וליכא למגורו שפא וחסון, ולכן על-כל-פנים שרי האמירה לאינו יהודי לנגן. ועין פמגן-אברהם שהסכים דעל-כל-פנים אסור לומר לאינו יהודי לתקן הכלי שיר (יג) ואפלו משום בבור חתן וכלה: ג (יג) זוג המקשקש לשעות. רוצה לומר, מורה השעות [שקורין זינגער⁽⁴⁾] שעשוי להשמיע קול להודיע השעות⁽⁵⁾:

שער הציון

לכתחלה והקדע בבב"ד כדי להשמיע קול, וזה לובש הבגד, נצשה כאלו מכון לזה, ולא ניתא לה להג"א בפרוץ הפגן-אברהם שם דרך בקטנים ארי, דהוא דחק גזיל, ומה שהביא ראיה מסוף דברי השלטי-גבורים לאו ראיה היא, דהוכחה השלטי-גבורים היא רק דהווג עשוי לשמח התינוק ולהשתמק, וממילא גדול אסור לשאת אותו, והאמת דהגזת אלפסי בשם רי"ז והגזת טימוני בשם ר"ט פליגי אהר"י בבב"א זל. והטור בסימן זה שלא הצמיח רק תחלת דברי הר"מ לענין טפוח שיש בה אכן בחללה דמותר להשימה על השלסון ולא העתיק סוף דברי לענין ענבל, משמע דסביבא לה דווקא לענין טפוח מותר אף דממילא נשמע קול משום דאין מכון לקלא כלל, מה שאין כן בענבל דהקדע בבגד מתחלת רק לענין זה שהוא נשמע קולו בחליכתו והוא לובשו, נצשה כאלו מכון לזה: (ס) וגם הפגן-אברהם גופא בסימן שה סעיף-קטן ה פתב דאפשר דהווג עם ענבל בכלי שיר הוא, ואס"פן סתמבאר דאין פליגי כלל בבב"א, ומה דהקל לענין פרטה, אפשר דהוא רק משום צורך טפוח מלמא דמצוה, או אולי דמור בו מרמס, וצריך עיון בכונתו: (ט) מגן-אברהם בטעם הרמ"א, אבל לדידה לא סבירא לה פן, דכן משמע מרמס דלשונה בסעיף-קטן ד וסעיף-קטן ה, ומכל קיום אין לי ראיה מברחת, דאפשר דבסעיף-קטן ה קאי רק אשאר דבר-מצוה: (י) אליה רבה: (יא) שם: (יג) מגן-אברהם: (יג) פן משמע משהימת לשונו, וגם

תרומם: 1 שעונים.

הלכות שבת סימן שלח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

רוצה לומר, בשאר שמחה של מצוה, כגון בסעודת מילה או בשמחת תורה, אסור אפילו לומר לאיגוד יהודי לנגן⁽¹²⁾.

(12) ולקוד ולמחוא כף לכבוד התורה בשמחת תורה, כתב לקמן (סי' שלט ס"ק ח וסי' תרטט ס"ק ה) ושעה"צ שם (ס"ק ה) שמונה.

ולהבעיר אבק שריפה כדי להשמיע קול לשמחה, כתב לקמן (סי' תרטט שם) שאסור.

[משנ"ב ס"ק יא]

רוצה לומר, האמירה לנגן בשאר שמחה של מצוה. ובלבוש משמח דאסור כי אם בשמחת חתן וכלה⁽¹³⁾.

(13) ובזמנינו, כתב הערוך השלחן (סי') שבכל המדינות נוהגים בזה

איסור אפילו בשמחת חתן וכלה, ולא יאמר לנכרי לבוא לנגן בשבת אפילו מערב שבת, וקל וחומר שאין לומר לו בשבת לתקן כלי שיר, ואין לשנות את המנהג.

וכן כתב הבן איש חי (שנה א' פ' שופטים אות יח) שכבר התבטל לגמרי המנהג שהיו נכרים מנגנים לפני החתן בצאתו מבית הכנסת בשחרית אל ביתו, ולא יזכר ולא יפקד עוד.

[משנ"ב ס"ק יג]

רוצה לומר, מורה השפעות [שקורין וייגע"ר] שששוי להשמיץ קול להודיע השפעות⁽¹⁴⁾.

(14) ואף שיען המשמיע ממנינות בכל שעה, כתב בשו"ת שואל ומשיב (ח"ו סי' נג) שמוחר לעורכו מערב שבת כדי שיפעל בשבת.

המשך מעמוד קודם

שבתוכה, יעבור על איסור השמעת קול בשבת.

[ביה"ל ד"ה הואיל והכלי]

דבכלי המיוחד להשמיץ קול אסור, לאו קשום דהוא שבת גמר אלא קשום דמחצית קעבדא דחליל⁽¹¹⁾.

(11) וקטן שהולך עם בגד המשמיע קול מזוגים התלויים בו, וניכר שהקול מניע מבגדו, דעת הגרש"ז אדערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות ה) שאין צריך לפקוק את הזוגים, כיון שמבואר בביה"ל שהשמעת קול שאינו לשיר אינה אסורה אלא משום שנראה הדבר כעובדא דחול, וכשניכר הדבר שהקול מגיע מהבגד אין בזה גם משום עובדא דחול, ואף שבגדולים ראוי להחמיר שלא ישמיעו קול גם באופן זה, מ"מ אין לאסור זאת לקטנים. והחסיף, שלכן צריך לומר שמה שכתב המג"א (סי' שא ס"ק לה) לאיסור בבגדי קטן, מדובר באופן שאין הקול ניכר שמגיע מבגדי הקטן.

(8) ואותם פעמונים קטנים המצויים בזמנינו בכתרי ספר תורה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' סא) שלכל הדעות אין בהם משום איסור השמעת קול בשבת, משום שכמעט אין שומעים את קולם, ואינם נעים אלא לנוי בלבד, ולא נחלקו הפוסקים אלא בפעמונים גדולים קצת שקולם נשמע.

(9) ודעת הגרש"ז אדערבך (שש"כ פכ"ח הע' צד), שבזמנינו אין שמיע את הפעמונים אלא לכבוד הספר תורה, ולא כדי שישמעו העם ויקומו, ונשאר בצ"ע אם נחשב הדבר צורך מצוה.

[שעה"צ ס"ק ז]

דאסר ללבוש בגד שיש לו ענבל המשמיץ קול⁽¹⁰⁾.

(10) ולגבי בהמה שיש לה זוג בצווארה, שכתב השו"ע לעיל (סי' שה סי"א) שצריך לפקוק אותו קודם שיצא לטייל עמה בחצר, כתב המשגיב שם (סי' מב) שאם לא יסתום את העינבל

הלכות שבת סימן שלח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יח]

הכלל יודעין שדרכו להעריכו¹⁵.

15) ולכון שען מעורר מערב שבת כדי שיעלצל בשבת, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח חיים סי' ע' אות ו') שאם נשמע הצלצל מחוץ לחדר שבו הוא ישן נכונן שאנשים אחרים לנים בחדרים הסמוכים, הדבר אסור משום 'אושא מילתא', כיון שבימות החול רגילים לכונו בלילה שיעלצל בבוקר, וכשישמעו בשבת שהשען מצלצל יבואו לחשוש שכיון אותו בשבת מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' רנ"ב ס"ק טו) שאין איסור בדבר וכן מבאר מדברי הפוסקים שיובאו להלן, שהתירו לשחרר את ניצרת הפעמון בשבת, ולא חששו שיחשדו בו שכיון את השען בשבת.

ולשחרר בשבת את ניצרת הפעמון של שען מעורר [מיכני] המכונן לצלצל בשעה מסוימת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פליט תשובה א) שמוחר, כיון שאין הפעמון משמיע קול מיד עם שחרור הניצרה אלא לאחר זמן, ואין זה אלא גרמא באיסור דרבנן של השמעת קול. [הגרש"ז אויערבך (שש"כ ח"ג פכ"ח הע' סה) צידד שאף אין בכך איסור משום 'אושא מילתא'].

מאידך, דעת החז"א (דינים והנהגות פי"ג אות כ), וחוט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד) שאסור לפתוח בשבת את ניצרת השען כדי שיעלצל [אמנם בספר אז נדברו (ח"ג סוף סי' לו) פקפק על שמעיה זו בשם החז"א]. ולענין שחרור ניצרת שען מעורר המופעל על ידי סוללה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רנ"ב ס"ק א).

ולגבי הזמנת שירות יקיצה בטלפון מערב שבת כדי שיעלצל בשבת, דעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמ' פט הע' כו) שאסור לעשות כן, כיון שכשיצלצל הטלפון בשבת יבואו לחשוש שיהודי עשה איסור בשבת.

[משנ"ב ס"ק טו]

דאם עמד דאסור להכינו ש"ל¹⁶ וכו', ויש בזה אסור תורה לכמה פוסקים דהוי בקלל תקון קנאה¹⁷ וכו', אסור גם בן למשך המשקלות¹⁸ וכו', יש להקטיר להעריכו בעודו ה"לף אם בקשי למצא אינו יהודי לה¹⁹ וכו', צריך להקטיר שלא לנענעו בשפת²⁰. 16) דלת שנסגרת מאליה על ידי קפיץ לאחר שפותחים אותה, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פט"ז הע' טו) שאף שהקפיץ נמתח על ידי פתיחתה אין בזה איסור, וכן דעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמ' צ"ז הע' מא).

ולענין צעצוע הפועל על ידי קפיץ, כתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ שם ח"ג שם) שאין למחות בילדים המשחקים בו, שכן דומה צעצוע זה לדלת החוזרת ונסגרת על ידי קפיץ שמותר לפותחה, ואינו דומה לקפיץ של שען שאסור לכוננו, משום שבכך מתוקן השען להראות את השעה המדויקת לאורך זמן, ואילו צעצוע אינו מתוקן בכך אלא לזמן קצר. ועוד, ששען תפקידו להראות תמיד את השעה המדויקת, ובכל פעם שנפסק הילוכו הוא נחשב כמקלקל, וכינונו נחשב כתיקון. מה שאין כן בצעצוע שמראש הקפיץ שלו מכון לזמן מוגבל, ולכן הפעלתו אינה נחשבת לתיקון והפסקת פעולתו אינה נחשבת לקלקול, לפיכך יש להחשיב את הפעלתו כשימוש בכלי ולא כתיקון הכלי, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ב תשובה א). ומ"מ כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ס' הע' 6), שלדעת החז"א הסובר שהאיסור בעריכת שען הוא מחמת הכח החדש שניצב בו [ראה הע' הבאות], יתכן שגם מתיחת קפיץ זה אסורה מדרבנן.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ה ס"ק יח) שאסור למתוח קפיץ במשחקי ילדים משום תיקון מנא, כשם שמתוחות שען אסורות, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד), וכן דעת הגר"ש חזונו (משניב למעשה עמ' תי"ז ס"ק ה) שראוי להימנע מזה.

17) ואיסור זה של תיקון מנא, כתב החיי אדם (ח"ב כלל מד סי"ט) שהוא כמו הכורך נימא של כינור (עירובין קג, א), ואילו דעת החז"א

(אורח סי' נ"ט ס"ק ט) שעריכת שען אינה דומה לכריכת נימא של כינור, ששם כיון שמבטל אותה לכינונו לעולם וכך דרך עשייתה, הריהו נחשב מכה בפטיש או בונה, מה שאין כן בשען שהקפיץ עשוי להשתחרר, וגם אין בו חיבור פרקים כלל. אלא ביאר החז"א, שבעריכת השען יוצר כח חדש במנגנון שידחוק על האופנים שינועו כולם, והעמדתו על תכונה זו נחשבת כבונה או כמכה בפטיש.

ולמתוח בשבת את הקפיץ המפעיל את מנגנון הצלצל של שען מעורר, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' סד) שאסור, כיון שנחשב הדבר כתיקון מנא, שמעמיד את השען במצב המוכן לשימוש לכל מי שירצה בכך. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פליט תשובה ב) כתב שמתיר להכינו לכך, משום שהוא רק מכשיר את הפעמון לצלצל בשעה שצריך, ואינו אלא גרמא להשמעת קול [ואינו דומה לשען שהיה דומם שהכנתו לפעולה נחשבת כתיקון מנא, משום שבכך נהפך השען לפעיל].

ולכון את מחוג השען המעורר לשעה הרצויה, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ שם הע' סו) שמתיר, שכיון שרגילים לכיון אותו לעיתים קרובות, הרי זה ככלי העשוי לפרקו ולהחזירו שמותר להחזירו, ואינו נחשב כתיקון מנא ועוד, כיון שהתיקון בזה הוא רק לאיש מסוים הרצה להתעורר בשעה מסוימת, נחשב הוא כמשתמש לצורכו ולא כמתקן. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד) שאסור לכון את מחוג השען המעורר, משום תיקון מנא.

ולגבי הפסקת צלצל שען מעורר, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ שם ח"ג שם) שבשען מעורר מיכני מותר להפסיקו אף לאחר שהתחיל לצלצל, כיון שעושה רק פעולה למניעת השמעת קול, אבל בשען מעורר חשמלי אסור לעשות כן, מפני שבהפסקת הצלצל מנתקים מעגל חשמלי, שלדעת החז"א יש בזה משום בונה וסותר, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב הע' כג, שבות יצחק שהיה וחזרה פכ"א אות א), וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה יז), מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאסור להפסיק את הצלצל בשבת.

18) ולכון את מחוג השען לשעה הנכונה, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב ס"ק יט) שמותר, וכן כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות יב, שש"כ פכ"ח הע' נב), וביאר שאין בזה שום תיקון בגוף השען, כיון שרגילים תדיר להזיח את המחוגים, ומ"מ כתב בשם הכף החיים (סי' שח ס"ק רפ) שבידועים נהגים בזה איסור. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד) שאסור לעשות כן, משום תיקון מנא.

19) ובאופן שמוותר לערוך שען בעודו פועל, כגון לצורך חולה, צידד הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' טט) שמותר לעשות כן אפילו אם בזה יערוך גם את מנגנון הצלצל, כיון שהוא לצורך חולה ואינו מתכוין בכך להשמעת קול.

20) ושען יד שיערוך את עצמו על ידי תנועות היד [ואינו ממלא בכך סוללה], צידד הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' נז) שאם אינו פועל אסור לענוד אותו בשבת, אך בשעה שפועל מותר לענודו, שאף אם דעת האדם לערוך את השען על ידי תנועותיו, מ"מ מסתבר שאין השען נחשב כמקלקל, כיון שהשען כבר פועל להלבושו רק מאריך את זמן פעולתו על ידי תנועות קלות שממילא הוא עושה, ואין בגן בכלים דבר שאינו צריך מעשה אומן, ועוד, שדבר הנעשה כמה וכמה פעמים ביום אינו נחשב מכה בפטיש, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב ס"ק כז) שמותר לענוד שען אוטומטי, בזמן שהוא פועל. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' צז) כתב ששען שיכול היה להמשיך לפעול עד מוצאי שבת גם בלי תנועת היד בשבת, מותר ללבושו משום שאינו מתכוין לכך, ואין דינו כמי שמחמם תולעי משי תחת אצילי יד שכתב השרע לעיל (סי' שח סמ"ח) שאסור, שרצונו הכללי הוא שיוולדו

המשך במילואים עמוד 67

הלכות שבת סימן שלח קפה באר הגולה

ב אגור בשם תשובה
אביו ד ערובין קיד
ברקא וקמא שם
ה טור בשם ר"ח
ו ערובין ו לפירוש
הר"ף, וקמא מה
שכתב ה"ה יוסף פס
לדעת ר"ח ז ערובין
קיד ה טור בשם
הרמב"ם פסקא כא
וקמא הר"ח פסקא שם
שחזר מדבר אביו
שם ט הר"ש שם
בשם רבנן שם
י השנה קבוצה ליה
כ לפירוש רבנו יונה
והביאו ה"ה
והרא"ש שם ל
בגמרא מ משנה שם
ג בריהא שם

על ידי משקלות, (יד) למתן לערכו (טו) ולהכינו מבעוד יום כדי שיהיה ויקשקש כל השבת: ד המשמר פרוטיו ותרציו מפני חיה ועוף. לא יספק בך אל בך ולא ישפח בפיו על זרבו (טז) ולא יתקד להכריחם, גזרה שמה יטל צרור (ס) ויזרק להם: ה (יח) אין שוחקים באגוזים ולא בתפוחים וכיוצא בו משום (יט) אשורני גמות: הגה ודוקא על גבי קרקע, אבל (כ) על גבי שלחן שרי, דליכא למגור שם משום גמות (רבינו ירוחם ח"ו). ומתן לשחוק (כא) בעצמות שקורין ט"ש"ף אף על פי שמשמיעים קול, הואיל ואין מבנין לשיר (הגהות אלפסי סוף עירובין). וכל זה בשוחק דרך צחוק בעלמא (כ"א), אבל בשוחק כדי להרעים אסור אפילו שוחק (י) (כב) בתם ובחסר, דהרי כמקח וממכר (אגור וכו' ורמב"ם פכ"ג). ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים, דמוטב שיהיה שוגגין ואל יתיר מדין (תוספות וסמ"ג והר"ם פכ"א). ולשחוק בבהמה, צנן לעיל סימן שח סעיף מה: ו אסור לשאב מים בגלגל, גזרה (כג) שמה ומלא לגמלו ותרבתו או למשרה של פשתן, "לפיקה אם לא היה שם לא גזרה ולא חרקה ולא ברקה לשירות בה פשתן מותר. (כד) וינש אומרים שלא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה בחדר בלא טרח, והם גלגלים הקבוצים בהם דליים הרבה כבי, אבל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט, מותר, דליכא למחש למידי: ז מי שיש לו פרות בראש הגג ורואה מטר שבא, (כה) אסור לשלשלם בשבת דרך ארבה שבגג, כאכל (כו) מותר (י) לכסותן, ויפילו לבנים (כו) שהם מקצים (כח) מותר לכסותן מפני הדליף: ח למתן לתן פלי (כט) תחת הדליף בשבת, וינש אסור, ויפילו לבנים (כו) שהם מקצים (כח) מותר לכסותן מפני הדליף: ח למתן לתן פלי (כט) תחת הדליף בשבת, וינש אסור, ויפילו לבנים (כו) שהם מקצים (כח) מותר לכסותן מפני הדליף ראוי

באר היטב

בשבת כלי שיר, מדינא הרי לן למשרי לנגן בכלי שיר, וליכא על פלפנים שרי אמירה לאינו יהודי, ועל פלפנים אסור לומר לאינו יהודי למען סלישיר וכמש"ל, מ"א: (ס) ותרק. לרשות הרבים

משנה ברוכה

(יד) מותר לערכו. הגה, דלא חלישין כשישקש קולו ויחשוהו שהערכו בשבת, דהכל יודעין שדרכו להעריכו: מאתמול: (טו) ולהכינו מבעוד יום. אבל בשבת, לא מבקע דאם צמד דאסור להכינו ש"ל¹⁸, (יז) ואפילו רק בנענע חוט הכרזל שמתנענע, ויש בזה אסור תורה (ט"ו) לכמה פוסקים דהרי בכלל תקון מנא¹⁷, אלא אפילו בעודו חולץ (טו) אסור גם כן למשרה המשקלות¹⁸ ואו (יז) בטאש"י ואוה"ר חוט המושף הגלגלים שלא יפסק הלוח, (יח) אם לא לצרף חולה הצריך לכך, ויש להמיר להעריכו בעודו חולץ אם בקשי למצא אינו יהודי לזה¹⁹, (יט) ועל ידי אינו יהודי ויש להמיר להעריכו לצרף חולה אפילו כשנסקס הלוח [אחרונים]. ודע עוד, דאיתן מורי שעות [שקורין טאש"י] אוה"ר שנגיל לפעמים כשעומד ונסקס מהלוח הוא מנענעו במקצת וחוזר להלוח, צריך לזהר שלא לנענעו בשבת²⁰: ד (טז) ולא יתקד, בגלל, להשמיש קול להכעית העופות: (יז) ויזרק להם. לרשות הרבים. ולהפוסקים דבזמן הזה ליקא לרשות הרבים (כ) אפשר דשרי בכל זה, דגזרה לגזרה היא, (כא) וכל שכן לספק בך אל בך בלאחר ד בודאי שרי לכלי עלמא, ואין לחש שמה יטל צרור, מאחר שיש לו הכר שאין מספק להדיא: ה (יח) אין שוחקין וכו'. שנגלגלין אותן ומכין וזאת זו בדרך שמשחקין הנצרות: (יט) אשורני גמות. שכתב דרך

שער הציון

מסחר מוכח כן בהדיא: (ז) שגרי תשובה: (טו) כן כתב חז"ל כד ויחכים זה מוש"י, עין שם, וכן מצד גמ' הפריימג'ים בסימן שח אות עח, ועל פלפנים כדצנן בודאי אסור, עין שם, ודלא כפנים קאירות שמקל בזה: (טז) חז"ל אדם ושגרי תשובה, וכן כתב הפריימג'ים בספקצו"ד וכן בסימן שיג סעיף קטן ו, עין שם, וכן כתב בספר מנחת דר' עקיבא: (י"ז) כן מוכח בחז"ל אדם, ובפריימג'ים בסימן זה משמע דלא פסיקא לה דבר זה, ויש הרבה דעות בזה בין האחרונים, אבל כבר נהגו אסור למשקין אפילו באותן שאין מקשקשין, וקמו שהביא בפתח תשובה בשם פתח יסוד, עין שם: (יח) שגרי תשובה וכן מצד פריימג'ים בסימן שח סעיף קטן עח, אף דבחי"אדם מסתפק דשפא אף בעת שהוא חולץ ויש גמ' אסור תורה וממילא אסור בשביל חולה שאין בו סנה, מכל מקום אין להחמיר כל כך ויש למקם בשעת הדחק בזה על המקליו, וכן עמא דבר, ויכח שכתב בשג"ר תשובה: (יט) דאפילו בלאכה דאדוקתא מותר על ידי אינו יהודי לצרף חולה שאין בו סנה, כמבאר בסימן שח סעיף יז. ויענן שאר דברי מנה"י²¹, משמע מחזיר אדם שאין להמיר אפילו על ידי אינו יהודי כי אם בשעה שהוא ערוף, והינו אפילו באותן שיש לתן משקלות שמשמיעין קול השעות, וכל שכן באותן שקורין טאש"י ואוה"ר, ואפשר דבדיהו ויש להמיר להשף השלשלת שלהן על ידי אינו יהודי פשתן צריכין אפילו שלא לשם כזזה, וצריך עיון למעשה: (כ) כגן אברכים וש"א: (כא) תוספת שבת ופריימג'ים ובגרייטש: (כב) אליה רבה ושי"א בשם רבנו ירוחם: (כג) מחצית השקל והגה"ר, ואף דבפריימג'ים בספקצו"ד וכן מסתפק בזה, מלשון הרמ"א משמע כדבריהם: (כד) פריימג'ים:

תריעים: 1 משחק פנין שמש אברים, 2 משחק זוג או פד, 3 ששון פיס.

הלכות שבת סימן שלו

המשך מעמוד הקודם

(14) ובטעם הדבר ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"א עמ' צד), שכיון שלפעמים נוח לו בעשיית החריק, יש להחמיר בדבר בכל אופן. וכעין זה כתב הערוך השולחן (ס"ד), והוסיף שאפשר שחוששים שמא יבא להשוות אחר כך את החריקים שעשה [אמנם בשעה"צ להלן (ס"ק ה) לא משמע כן].

[משנ"ב ס"ק ה]

באפילו בקרקע שאינה מרצפת מתיר.

(15) ואף על פי שכתב לעיל (סי' שכא ס"ק נו) שאסור להטיל מי רגלים על טיט או על עפר משום איסור לישא, אף כשאינו מגבלם יחד, מ"מ בענינו אין איסור לישא. ובטעם הדבר ביאר הגר"שז אויערבך (ששי"ב פכ"ג הע' כ), שכיון שאינו שופך אלא מעט מים, אין לזה קיום בשבת. אמנם, לגבול את החול והמים יחדיו, וכדרך שעושים הילדים, כתב הגר"שז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ג) שאף על פי שאין לו קיום בשבת, מ"מ אסור.

שאינה צריכה לגופה, אלא משום שכל מלאכה שאדם עושה כשהולך לפי תומו, אינה נחשבת מלאכה כלל, ואין בה צורת מלאכה כלל, ומותר לעשותה כשאינו מתכוין לעשות המלאכה, והוא כעין מה שכתב הביה"ל לעיל (סי' שטו ס"ד ד"ה ואפילו) בשם הפמ"ג, שמותר לדרוך על שממית ולהורגה כשהולך לפי תומו [לדעת הראשונים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדרבנן], אף על פי שאין היא מזיקה כלל, ועל כרחק משום שהריגתה באופן זה אינה נחשבת מלאכה כלל, ואם לא נוח לו בעשיית הדבר משום האיסור שיש בכך, כתב הגר"שז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה סי' צא אות ט) שנחשב כפסיק רישא דניחא ליה ואסור.

ובמקום צער, כגון מי שנכנס לביתו צפזף ורצה לסגור את החלון מפני הקור, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שטז ס"ק ה) שאם אינו רוצה כלל בצידת הציפור מותר לו לסגור את החלון, ואף על פי שהוא פסיק רישא, משום שהאיסור לצוד את הציפור אינו אלא דרבנן [כיון שאינה ניצודת בבית].

הלכות שבת סימן שלח

המשך מעמוד קפה

(עח) כתב שיש להחמיר שלא לשחק בכדור או בגולות מחוץ לבית אפילו במקום מרצף, ורק בתוך הבית או על השולחן מותר לשחק בהם. וכן דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ה ס"ק יג) שבזמנינו מותר לשחק בכדור בבית. אכן הקצות השולחן (סי' קמו ברה"ש סוף ס"ק ט) אסר לשחק גם בתוך בית מרצף ואפילו שרוב בני העיר מרצפים.

[משנ"ב ס"ק כא]

בעצמות [כ"ה 24].

(24) כלומר, משחק השחמט, כן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' לג).

[משנ"ב ס"ק כב]

פרוש, גר"א"ד או אוס"גרא"ד בלשון אשכנזי.

(25) דהיינו המשחק המכונה בימינו זוג או פורט.

ולגבי משחק 'מתופול' שמשחקים בו בכסף מדומה, צידד הגר"שז אויערבך (ששי"ב פט"ז הע' פד) שכיון שאין משחקים בכסף ממש, אין לחוש לכך שהוא משחק העשוי להרויח ולהפסיד. ודעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמ' ק"א הע' כו) שמן הדין אין לאסור, כיון שהוא רק משחק, ומ"מ אין זה כבוד השבת להרגיל את הילדים במשחקים מעין אלו, ועל כל פנים אין למחות בידם כשמשחקים מעצמם, אך האב אל ישחק עמם.

ומשחק שהדרך היא לכתוב בו בעת המשחק, כגון רשימת נקודות הוויכוח או המפסידים, כתב החי' אדם (ח"ב כלל לח סי"א) שאסור לשחק בו בשבת, גזירה שמא יבוא לידי כתיבה. וכן תשבצים או חידות שהדרך היא לכתוב בהם בעת פתרונם, דעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמ' ק"א הע' כח) שאסור לעסוק בהם בשבת, גזירה שמא יכתוב.

[משנ"ב ס"ק כד]

כתב א"ל"ה ב"ה ד"ה עקרה.

(26) ואף אם הגלגל משמיע קול, כתב השו"ע הרב (סי' שאין לחוש לכך, כיון שאינו קול של שיר, ובביאור הגר"א (ס"א) כתב שהדבר מותר כיון שכלל אין מתכוונים בזה להשמיע קול.

[משנ"ב ס"ק כה]

ד"ר ש"ל לא לזכר שבת הוא.

(27) ואף להוריד את הפירות במדרגות [אפילו במדרגות שלגן] אסור, שהרי מבואר לקמן (סי' תקכ"א ס"ק ה) שהיא טירחה גדולה יותר משלשול הפירות דרך ארובה.

התולעים. ואף על גב שהוא פסיק רישא, והו' פסיק רישא דלא איכפת ליה [והוא גם תרי דרבנן וקרוי לגרמא], אבל אם בלי תנועת ידו לא היה ממשיך השען לפעול, וכן בירט הסמוך לשבת ומחמת תנועת ידו יפעל השען בירט, שהוא פסיק רישא דניחא ליה, נשאר שם בצ"ע, וסיים שבאופנים אלו אין בנו כח למחות ביד הנהגים להקל.

מאידך, דעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ג אות יט) שאין ללכת עם שען כזה. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ז ס"ק ד) שאם הוא כבר ענוד על ידו מותר ללכת בו, שהרי בכל נענעו בפני עצמו אין פסיק רישא שיתמלא השען, משום שיתכן שהוא עדיין מלא מנענעו קודם, אבל אם הסירו מעל ידו אסור לחזור ולענוד, כיון שבאופן זה פסיק רישא הוא שיתמלא. [ולגבי שען דיגיטלי המכוון את עצמו על ידי תנועת היד, ראה נאור השבת (ח"ד סי' יד ס"ק מח) שיש להחמיר שלא לענוד משום חשש כותבו].

[שעה"צ ס"ק יט]

ולענין ש"ר דבר צדקה.

(21) וכתב במשנ"ב לעיל (סי' רנב ס"ק נ) בשם הפמ"ג, שצריך עיון אם לשם מצוה מותר לומר לנכרי לערוך שען בשבת [כגון לדעת זמן קריאת שמע ותפילה], כיון שיתכן שיש בזה מלאכה מן התורה, ואם כן אסור אפילו במקום מצוה.

[משנ"ב ס"ק יט]

ש"י"ן ד"ה לגלגל האגוז.

(22) וכן לגבי משחק בכדור, כתב לעיל (סי' שח ס"ק קנח) שלא הותר לשחק בו על גבי קרקע, משום חשש השוואת גומות, ומ"מ כתב שאין למחות בנשים וקטנים המשחקים בו באופן זה, משום שמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

[משנ"ב ס"ק כ]

אפילו היא מרצפת דלא ש"ק אשויי גמולת גס"פ אסור.

(23) ולשחק בגולות בחצר מרצפת כשרוב בני העיר מרצפים, דעת הגר"שז אויערבך (שולחן שלמה סי' שלו ס"ק ד) שאסור, כיון שאין רוב החצרות מרצפות, ויתכן שילדים המשחקים בגולות לא ידעו לחלק בין החצרות [אבל בבית מרצף מותר לשחק בהן], ושונה דינן מטאטא בחצר מרצפת כשרוב בני העיר מרצפים, שבו היקל הגר"שז אויערבך (שם) כיון שהוא דבר המסור לגדולים. וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' 21).

מילואים

68

הלכות שבת סימן שלח

המשך מעמוד הקודם

עליה מחצלת, וביאר המשנים שם (סי' יז) דהיינו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים.

ולגבי כיסוי צמחים בשבת באופן המועיל לגידולם, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שלו סי' נא).

(30) ולקרא לנכרי כשחזרה נפסדת בשבת על ידי הגשמים, כתב השו"ע לעיל (סי' שז סי' ט) שמותר, אף שידוע שהנכרי בודאי יציל את הממון, וכן מותר לומר לו 'כל המציל אינו מפסיד'. וכתב המשנים שם (סי' סח), שמותר לקרוא לו אף אם יצטרך הנכרי לעשות לשם כך מלאכה דאורייתא, שאילו על טלטול מוקצה ושאר מלאכות דרבנן, מותר אפילו לצוות עליו במפורש, כיון שהוא מקום הפסד גדול.

(משנ"ב סי' כו)

אָבֵל הָאֵלֶּה רְבֵה וְשָׁאֲרֵי אֲחֵרִים הוֹכִיחוּ מִהֶנְמָרָא דְמִתְרָא.

(28) שדעת הים של שלמה (ביצה פ"ה סי' א) שהעיקר להלכה כדעת הראשונים שרק ביום טוב הותר לטרוח לככותם, אבל האחרונים הכריעו כדעת הראשונים שמותר לעשות כן גם בשבת.

(משנ"ב סי' כח)

מִתְרָא לְכַסּוֹתָן (29) וכו', אֵף שְׁאֵין לוֹ בְּפֶה לְכַסּוֹתָן (30).

(29) וכן כתב השו"ע לעיל (סי' שי סי' י), שכל דבר שאסור לטלטלו מ"מ מותר לכפות עליו כלי, ואף שהכיסוי נעשה לצורך הדבר האסור, וכן לגבי כוורת דבורים, כתב השו"ע לעיל (סי' שטז סי' ד) שמותר לפרוס

הלכות שבת סימן שלח שלח

המשך מעמוד 370

אמרו שלא יברך בשבת, ואף שבשמחת תורה התירו לרקוד, יש לחלק ששם אי אפשר לדחותה, מה שאין כן בקדוש לבנה שאפשר להקדימה או לאחריה.

(6) וכן לגמר את המונמר או להבעיר אבק שריפה, כתב לקמן (סי' תרטט סי' ח) שאין לעשות כן אפילו לכבוד התורה.

שלמת חיים (סי' עז) שכיון שתמיד היה נהוג לנגן בשמחת נישואין, אם לא היו מתירים לנכרי לנגן בה גם בשבת, היה ניכר בזה חיסרון השמחה.

ולגבי ברכת הלבנה, כתב בשע"צ לקמן (סי' תכו סי' יב) שכיון שעושים אותה בשמחה ורגילים לבוא לריקוד שאסור בשבת, לכך

הלכות שבת סימן שלח שלח

המשך מעמוד קפו

'עובדין דחול' וראה ביה"ל לעיל (סי' שלח סי' ד"ה הואיל). וחומרא יתירה היא לאוסרו על הקטן. ולענין גדול שרוצה להשמיע בו קול כדי להרגיע את התינוק, הסתפק שם (הע' יא) אם הדבר מותר.

(כאופן מכני' מיד כשמזיזים אותו, מותר לגדול ליתן לקטן לשחק בו בשבת, ובטעם הדבר כתב 'שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות ה') שכיון שניכר לכל שהוא קול של משחק ילדים אין לאוסרו משום

הלכות שבת סימן שמ

המשך מעמוד קפט

קרעי הדפים, מותר להצמידם אלו לאלו אף לדעת החולקים על הרמ"א, וכיון שברוך כלל ניכרות האותיות שעל גבי הקרעים אף ללא הצמדה, אין צריך לעיין לפני ההצמדה אם ניכרות הן אם לאו.

מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"א פכ"א סי' ג) שהצמדת קרעי דפים אלו לאלו אסורה לכל הדעות, שכן רק ספר שנעשה מתחילה על דעת שיפתח וייסגר נחשב כדלת העשויה להפתח ולהסגר תמיד [לסוברים כן]. מה שאין כן בדרך שנקרע כאופן מקרי. ועוד, שאף לאחר שנקרעו הדפים אין הקרעים מיועדים להצמדה ולהפרדה, אלא להיות דבוקים זה לזה וראה ארחות שבת ח"א פט"ז סי' ב.

(35) וטעם נוסף להתיר כתב בשו"ת הרמ"א שם (סי' קט), שקירוב חלקי אותיות אלו לאלו או ריחוקם אלו מאלו, אינו נחשב כתיבה או מחיקה. וראה מה שכתבנו להלן (סי' כב אות ח) בשם הגרש"ז אויערבך.

(36) והחזיר כתב (א"ח סי' סא סי' א) שאין לדמות מלאכת כותב למלאכת בונה, שכן עניינה של מלאכת בונה הוא חיבור חלקים וקביעתם זה בזה, וסגירת הדלת ופתיחתה אינם חשובים חיבור או סתירה, אבל מלאכת כותב אין עניינה חיבור, ולכן אין להקל בה מטעם זה.

והט"ז כתב (סי' ב), שכשם שמותר לבורר ולטחון בדרך אכילה, כך מותר למחוק בדרך אכילה. והחזיר (א"ח סי' סא שם) תמה על הדבר, שחיתור זה אינו נהוג אלא במלאכת בורר וטחון, אבל לא במלאכת מחוק, שכן רק בבורר וטחון, שהאכילה נעשית בדרך כלל תוך כדי בירית האוכל וטחינתו, יש לדון את הברירה והטחינה כחלק ממעשה האכילה, מה שאין כן במחיקה הנעשית תוך כדי האכילה, שכיון שאין האכילה מלווה בדרך כלל במחיקה, אין לדונה כחלק ממעשה האכילה.

(משנ"ב שם)

וְכֵן דַּעַת הַרְבֵּה אֲחֵרִים (34) וכו', לִיבָא בֵּה מִשּׁוּם מַחִיקָה וּקְטִיבָה (35) וכו', דְּאֵין בּוֹ מִשּׁוּם בְּנִין וּסְתִיבָה (36), וְכֵן הִפְתָּה (37).

(34) ודף שנקרע במקום האותיות, כתב בשו"ת אנרות משה (י"ד ח"ב סי' עה) שמותר להצמיד את הקרעים אלו לאלו וכן להפרידם זה מזה, כשם שמותר לפתוח או לסגור ספר שכתובות בו אותיות בצידי הדפים [לדעת הרמ"א]. שכן הטעם המובא במשנים שהספר עשוי להפתח ולהסגר תמיד, נכון גם לענין קרעי דפים, שכיון שעשויים הם להצמד אלו לאלו, אין איסור להצמידם. והוסיף, שאם ניכרות האותיות אף ללא הצמדת

